

Ámbito social

Módulo 3

Unidade didáctica 10

O século XIX. Imperialismo, I Guerra Mundial. A Revolución rusa. A época de entreguerras. Os fascismos. A II Guerra Mundial. A II República e a Guerra Civil

2.2.2 A Revolución rusa

A Revolución rusa foi un dos acontecementos clave da historia do século XX. A Primeira Guerra Mundial someteu a tensións brutais a sociedade rusa e provocou a revolución que acabou coa autocracia tsarista. Tras unha efémera experiencia liberal, en novembro de 1917 triunfou a primeira revolución comunista da historia.

Lenin dirixiu con man de ferro o novo Estado soviético a través dun período de horror e calamidades. A Primeira Guerra Mundial, a revolución e a guerra civil golpearon duramente o tecido social ruso.

Stalin, o seu sucesor, concluíu a construción da ditadura comunista. A economía foi centralizada polo Estado e o poder político quedou en mans do ditador, que controlaba ferreamente o partido comunista e a sociedade soviética. O terror stalinista configurou un dos grandes réximes totalitarios do século XX.

O período de entreguerras é o tempo que transcorre entre a fin da I Guerra Mundial (1918) e o inicio da II Guerra Mundial (1939).

Durante este período vivíronse acontecementos tan importantes como a Revolución rusa, a Gran Depresión de 1929 e o ascenso dos totalitarismos.

Á vez, produciuse unha revolución científica e cultural que cambiou a percepción do mundo e puxo as bases de innovacións técnicas que chegan ata hoxe.

A Rusia tsarista

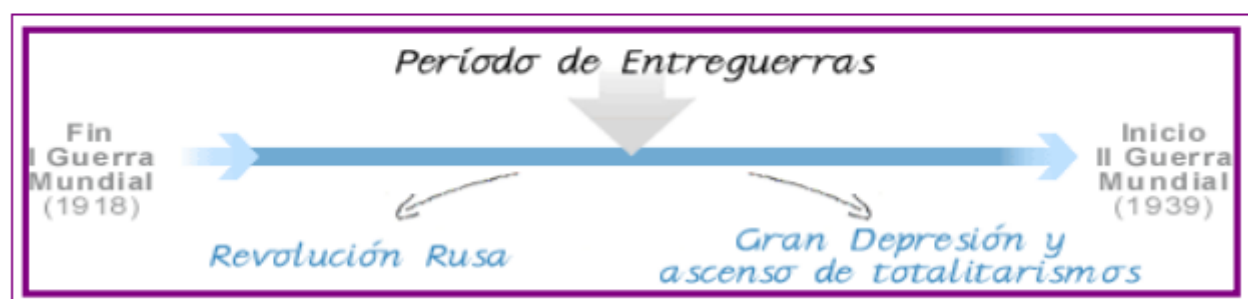
Ao empezar o século XX, Rusia era un país atrasado económica e socialmente. A maioría da poboación está constituída por campesiñado pobre, e nos escasos núcleos industrializados a clase obreira vive en penosas condicións. Séguelle unha clase media de propietarios rurais (kulaks) e profesións liberais, e por encima unha burguesía enriquecida pola explotación mineira e industrial e unha minoría de aristócratas latifundistas.

O sistema político é a autocracia tsarista. O poder ocupábo o tsar **Nicolás II**, da dinastía Romanov, home de personalidade débil. Para facilitar o dominio sobre un país tan grande e cun sistema social tan inxusto, **a relixión cristiá ortodoxa predicaba a submisión ao tsar e a resignación.**

3 de agosto de 1917. O tsar Nicolás II e o káiser Wilhelm II en Alemaña. Eran primos. O káiser tamén era primo do rei Xurxo V de Gran Bretaña.

En 1905 -despois da derrota sufrida fronte aos xaponeses- houbo un **intento de revolución.** O descontento social manifestouse con folgas, protestas e rebelións militares. Aparecen xa os primeiros soviets ou consellos. O tsar, asustado, fixo concesións políticas como a formación dun Parlamento: a Duma.

En canto puido organizar un exército e recuperar o seu poder ditatorial, anulou as promesas de liberdade e esmagou os soviets. A revolución fracasara. Pero a oposición ao réxime tsarista continuou crescendo, dividida en varias tendencias:

- os liberais de orixe burguesa, os socialrevolucionarios,
- o Partido Socialdemócrata (de carácter marxista e dividido, á súa vez, en *menxeviques* e *bolxeviques*).

1917. A revolución bolxevique

O intento revolucionario de 1905 foi como un ensaio xeral. En 1917, a revolución resultou xa imparable. Os desastres, a incompetencia militar e a miseria ocasionados pola participación de Rusia na I Guerra Mundial provocaron en febreiro de 1917 a caída do tsar.

Lenin, na súa oficina do Kremlin, 1918

Baixo o liderado indiscutible de Lenin, as ideas de partido dos bolxeviques eran:

- O partido actúa como "**vanguardia**" do conxunto do proletariado.
- Está integrado por "**revolucionarios profesionais**", organizados segundo un modelo centralizado e baixo unha disciplina férrea.
- **Defende a insurrección** como forma de loita e reivindicación política, e é contrario a establecer alianzas coa burguesía para derrocar o tsarismo.

As teses defendidas polos bolxeviques foron as que se impoñerían no proceso revolucionario de 1917.

Formouse un Goberno provisional, de carácter liberal-democrático, que acabaría presidindo Kerenski. A capital de Rusia cambiou o seu nome de San Petersburgo a Petrogrado. Pero o Goberno provisional foi moi impopular: negouse a sacar a Rusia da guerra e foi incapaz de poñer orde no país. Os soldados desertaban da fronte para volver ás súas terras.

Nesas condicións de desorganización total, os bolxeviques -a facción do Partido Socialdemócrata dirixida por Lenin - desencadearon a fase seguinte da revolución en outubro. Ocuparon os centros máis importantes da capital e asaltaron o Palacio de Inverno, sede do Goberno provisional.

O poder pasou ao Goberno dos Comisarios do Pobo, presidido por Lenin, o líder indiscutible. As súas primeiras medidas foron a **retirada da guerra (mediante a firma da paz con Alemaña) e a repartición de terras ao campesiñado**. Era necesario gañalo para que a revolución puidese triunfar.

O partido bolxevique pasou a chamarse Partido Comunista, creouse o **Komintern (III Internacional)** para coordinar o movemento comunista mundial, e procedeuse á **eliminación gradual dos grupos opositores**, tanto de dereita como de esquerda.

O triunfo bolxevique non foi fácil. Inmediatamente unha coalición antibolxevique, apoiada polos países do Acordo, organizou o **Exército Branco**, que se enfrontou durante máis de tres anos ao **Exército Vermello** comunista nunha cruenta guerra civil. Tras a vitoria bolxevique, en 1922 naceu a Unión de Repúblicas Socialistas Soviéticas (URSS).

A morte de Lenin en 1924 abriu unha loita pola sucesión entre Trotsky e Stalin. A vitoria deste último levou ao establecemento dunha cruel ditadura totalitaria na URSS.

A construción da URSS

Os bolxeviques tomaran o poder, pero tiñan que construír **o primeiro Estado socialista do mundo, a Unión de Repúblicas Socialistas Soviéticas (URSS)**, cuxa capital se instalou en Moscova. O camiño para alcanzalo pasou por estas etapas:

1. A guerra civil e o comunismo de guerra

Sectores contrarios á revolución trataron de derrubar o poder bolxevique co apoio das potencias occidentais. O resultado foi unha terrible guerra civil (1918-1920). Para facerlle fronte creouse o Exército Vermello revolucionario e estableceuse unha férrea organización: o comunismo de guerra (nacionalización de sectores económicos claves, militarización do traballo, requisa de colleitas...). Os comunistas conseguiron derrotar os seus inimigos.

2. A Nova Política Económica (NEP)

A guerra civil deixou esnaquizado economicamente o país. En 1921, Lenin aceptou a introdución parcial de medidas capitalistas para recuperar a produción: permiso aos campesiños para vender parte das súas colleitas no mercado e fomento de pequenas empresas artesanais e cooperativas. Aínda que moi discutida, a NEP mantívose ata 1927.

3. O stalinismo

Stalin concentrou nas súas mans todo o poder e eliminou calquera resistencia ou oposición. Comezou así unha nova etapa na historia da URSS que durará ata a morte do líder soviético en 1953.

A ditadura de Stalin

Na práctica, a ditadura de Stalin baseouse en tres alicerces:

- **Planificación económica centralizada: Os "plans quinquenais"**. O primeiro, ata 1932, tivo como obxectivo central o desenvolvemento da industria pesada, necesaria para que a URSS fose unha gran potencia no medio dun mundo hostil.
- **Colectivización da agricultura**: Suprimíuse a propiedade privada do campo (empezando pola eliminación dos kulaks) e a produción agrícola organizouse de forma colectiva.

- **Política represiva:** As purgas eliminaron a disidentes do Partido e o Exército. E o terror masivo afectou sobre todo os campesiños que se resistían á colectivización e foron deportados a campos de concentración e traballos forzados.
- A conta de grandes sacrificios da poboación, **baixo o dominio de Stalin a URSS converteuse a finais dos anos trinta nunha auténtica potencia:**
 - Creceu a produción, construíronse grandes obras públicas (centrais eléctricas, o metro de Moscova...) e un potente exército. Todo iso mentres o mundo occidental vivía a crise do capitalismo de 1929.
 - Gran crecemento numérico do Partido Comunista e proceso de burocratización. Os postos de dirección política e económica estaban ocupados exclusivamente por militantes do Partido.
 - No campo artístico, **púxose fin á experimentación vangardista. Impúxose como arte oficial o "realismo socialista", co seu carácter propagandístico e de fácil comprensión para as masas.**

A URSS foi o foco da revolución socialista internacional, mediante o control dos partidos comunistas de todos os países a través do Komintern. Para conseguir a mobilización xeral da poboación soviética, Stalin estableceu unha das máis brutais ditaduras da historia. As grandes "purgas" nos anos trinta e o establecemento dun inmenso sistema de campos de concentración, os gulags, permitiron ao "tsar vermello" controlar con man férrea a sociedade soviética.